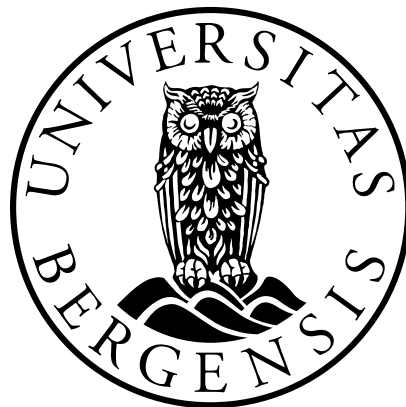

Misbruk av BankID

Rekkevidden av kundens erstatningsansvar ved en tredjepersons misbruk av BankID etter finansavtaleloven § 3-20 (4)

Kandidatnummer: 16

Antall ord: 12 428

JUS399 Masteroppgave
Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

12. desember 2022

Innholdsfortegnelse

1 Innledning	2
1.1 Rettslig utgangspunkt og avgrensninger	2
1.2 Kundens erstatningsansvar etter gjeldende rett.....	3
1.3 Nærmere om BankID som elektronisk signatur.....	5
1.4 Metode og rettskilder	5
1.5 Den videre fremstillingen.....	7
2 Begrensninger av kundens erstatningsansvar	8
2.1 Finansavtaleloven § 3-20	8
3 Kundens erstatningsansvar ved forsett.....	10
3.1 Finansavtaleloven § 3-20 (4).....	10
3.2 Vilkår 1: «misligholdt»	10
3.2.1 Mislighold av kontraktsforpliktelsene med banken	10
3.2.2 Ikke tatt «alle rimelige forholdsregler».....	11
3.3 Vilkår 2: «forsettlig»	15
3.3.1 Forsettsbegrepet i norsk rett	15
3.3.2 Forsettsbegrepet i finansavtaleloven § 3-20 (4).....	16
3.3.3 Forholdet til rettsvillfarelse	20
3.4 Vilkår 3: «måtte forstå»	23
3.5 Vilkår 4: «nærliggende fare for (...) misbruk[]»	25
4 Rettspolitiske betraktninger.....	29
5 Sammenfatning av avhandlingen.....	36
6 Litteraturliste.....	38

1 Innledning

1.1 Rettslig utgangspunkt og avgrensninger

Temaet for avhandlingen er rekkevidden av kundens erstatningsansvar etter finansavtaleloven § 3-20, for tilfellene av misbruk av BankID ved signering av finansielle tjenester. Problemstillingen reguleres av den nye finansavtaleloven, som trer i kraft 01.01.2023.¹

Til grunn for avhandlingen ligger det en forutsetning om at det er inngått en gyldig avtale om bruk av BankID mellom kunde og bank, der kunden er forbruker. Videre forutsettes det at kundens BankID er misbrukt av en tredjeperson ved at det tilsynelatende er inngått en finansiell avtale mellom kunden og banken signert med kundens BankID. Kunden har i dette tilfelle aldri avgitt et løfte om at en ønsker å inngå en finansiell avtale, og det foreligger dermed et falskt avtaleløfte i form av en elektronisk signatur. Ettersom en falsk avtaletilblivelse utgjør en sterk ugyldighetsgrunn etter alminnelige avtalerettslige regler, vil det ikke foreligge en bindende avtale mellom kunden og banken hvis det kan bevises at signaturen er falsk.² Konsekvensen er at banken ikke kan kreve avtalen om finansielle tjenester oppfylt på kontraktsrettslig grunnlag. Banken lider som følge av dette et økonomisk tap, ved at banken for eksempel har utbetalt et lån til en tredjeperson i tråd med den tilsynelatende avtalen.

En tredjeperson som misbruker en annen persons BankID, heretter kalt svindleren, kan i utgangspunktet pålegges straffeansvar for å ha misbrukt kundens identitet, og erstatningsansvar for å ha påført banken et tap.³ Mange forhold politianmeldes imidlertid ikke, og over halvparten av politianmeldelsene henlegges.⁴ Videre er svindleren i mange tilfeller ikke søkegod for erstatningskravet fra banken. Dette kan blant annet skyldes at svindleren er ukjent, har reist ut av landet, eller mangler betalingsvilje eller betalingssevne etter å ha overført midlene til andre kontoer. Konsekvensen er at banken sjelden ser seg tjent med å rette erstatningskravet mot svindleren.

For det tilfellet at kunden også er å bebreide for misbruket som har funnet sted, oppstår spørsmålet om *kunden* er erstatningsansvarlig overfor banken, og eventuelt i hvilken utstrekning. Det er dette spørsmålet som vil behandles i det følgende.

¹ Lov 18. desember 2020 nr. 146 om finansavtaler (finansavtaleloven) jf. § 8-1.

² Prop 92 LS (2019-2020) s. 174 og s. 358; Giertsen (2021) s. 222.

³ Lov 20. mai 2005 nr. 28 (straffeloven) § 202; Innst. 104 L (2020–2021) s. 20; Giertsen (2021) s. 223-224.

⁴ SODI rapport s. 42.

Erstatningsansvaret til kunden bygger i utgangspunktet på at kunden kan bebreides for å ha påført banken en skade i form av et økonomisk tap. Erstatningsansvaret gjelder i et slikt tilfelle et tap som skyldes handlinger *utenfor et kontraktsforhold*, også kalt deliktansvar.⁵

Hvor misbruket har skjedd i relasjon til den banken som utstedte kundens BankID, foreligger det allerede et etablert kundeforhold mellom innehaveren av BankID-en og banken. I et slikt tilfelle kan erstatningsansvaret også bygge på at kunden eventuelt ikke har overholdt den generelle avtalen som ble inngått ved utstedelsen av BankID-en.⁶ Det blir i den anledning et spørsmål om erstatning *i kontrakt* på bakgrunn av kundens eventuelle mislighold av sine kontraktsforpliktelser.

Hvis forholdene tilsier at det kan reises et erstatningskrav både i og utenfor et kontraktsforhold, er det opp til banken å avgjøre om en ønsker å gjøre gjeldende kontraktsansvaret, deliktansvaret eller begge erstatningsgrunnlagene.⁷

1.2 Kundens erstatningsansvar etter gjeldende rett

Erstatningsretten omhandler reglene om hvorvidt og i hvilken utstrekning en person som er påført en skade og et tap, kan kreve tapet erstattet av skadevolderen. For å få erstatning må tre grunnvilkår være oppfylt. Det må kunne påvises et ansvarsgrunnlag, et økonomisk tap og en adekvat årsakssammenheng mellom skadevolders opptreden og tapet.⁸ Culpaansvaret utgjør det alminnelige ansvarsgrunnlaget i norsk erstatningsrett. Culpaansvaret innebærer at den som kan bebreides for en skade, plikter å erstatte det økonomiske tapet som oppstår som følge av skaden.⁹ Det betyr at hvor skadevolder har handlet uaktsomt, grovt uaktsomt eller forsettlig, vil det foreligge et ansvarsgrunnlag som i utgangspunktet kan møtes med fullt erstatningsansvar så fremt de øvrige erstatningsvilkårene også er oppfylt.¹⁰

Ved misbruk av BankID oppstår det en formueskade med et tilhørende økonomisk tap. Innenfor erstatningsretten er ansvarsvurderingen noe annerledes ved rene formueskader enn ved tradisjonelle skader på personer og ting.¹¹ Ved en formueskade er det relevante spørsmålet om

⁵ Prop. 92 LS (2019-2020) s. 185; HR-2020-2021-A avsnitt 36 og 49.

⁶ Prop. 92 LS (2019-2020) s. 185; LB-2014-13514; TGLØM-2020-156504.

⁷ Se blant annet Rt. 2007 s. 1665.

⁸ Hagstrøm og Stenvik (2019) s. 16.

⁹ HR-2020-2021-A avsnitt 51 og 62.

¹⁰ Hagstrøm og Stenvik (2019) s. 77.

¹¹ Thorsen (2010) s. 118-119. Forskjellen må sees i lys av at det i utgangspunktet er rettsstridig å påføre andre integritetskrenkninger, men rettidig å påføre andre rene formuestap. Lovligheten av å påføre andre et formuestap må sees i sammenheng med at dette er en forutsetning for fri konkurranse i samfunnet og en velfungerende

etablerte atferdsnormer er brutt, og hvilke berettigete forventninger partene har hatt til hverandres handlemåte.¹² I et avtaleforhold, som her mellom kunden og banken, reguleres partenes forventninger til hverandre i stor grad gjennom nettopp avtalen. Hvorvidt det foreligger et kontraktsbrudd mellom partene, må derfor også sies å få sentral betydning for ansvarsspørsmålet.

Når vilkårene for erstatningsansvar er oppfylt er skadevolderen (kunden) i utgangspunktet fullt ut ansvarlig for det økonomiske tapet. Prinsippet om full erstatning er et generelt ulovfestet erstatningsrettslig prinsipp i norsk rett.¹³ Prinsippet kan imidlertid fravikes ved lov.

Etter gjeldende finansavtalelov § 35 begrenses rekkevidden av kundens erstatningsansvar ved misbruk av BankID knyttet til *betalingstransaksjoner* fra konto.¹⁴ Med henvisning til legaldefinisjonen av «betalingstransaksjoner» i finansavtaleloven § 12 bokstav a) omfattes ikke «underliggende forpliktelser mellom betaleren og betalingsmottakeren», som for eksempel en låneavtale mellom kunden og banken. En *avtale om finansielle tjenester* faller følgelig utenfor anvendelsesområdet til gjeldende finansavtalelov § 35. Det betyr at det ikke oppstilles begrensninger for kundens erstatningsansvar ved misbruk av BankID i tilknytning til avtaler om finansielle tjenester etter gjeldende finansavtalelov. Som påpekt ovenfor, betyr det at banken i utgangspunktet kan kreve at kunden dekker tapet fullt ut etter gjeldende rett.¹⁵

Som følge av samfunnsutviklingen har lovgiver sett «et klart behov for en bedre beskyttelse av enkeltpersoner enn det som følger av dagens regler».¹⁶ For å styrke forbrukervernet og sikre en bedre balanse i forholdet mellom banken og kunden, har det blitt utarbeidet en ny finansavtalelov. Loven inneholder en ny bestemmelse i § 3-20 som regulerer rekkevidden av kundens erstatningsansvar for tilfellene av misbruk av finansielle tjenester, ved å innføre egenandelsbegrensninger når kunden har utvist en svikaktig eller grov uaktsom opptreden. Ved forsett er det ingen tilsvarende begrensning, og kunden kan bli ansvarlig for hele tapet til banken.

Avhandlingen vil i det videre redegjøre for bestemmelsen i § 3-20, og særlig behandle problemstillingen om hva som skal til for at kunden omfattes av regelen om forsett i § 3-20 (4).

markedsøkonomi. Lovligheten begrenser seg likevel til tilfellene hvor formuestapet ikke er erstatningsrettslig vernet i lov eller bransjepraksis.

¹² Thorsen (2010) s. 119; Wilhelmsen og Hagland (2017) s. 98-99.

¹³ Rt. 1993 s. 1524.

¹⁴ Se punkt 1.3.

¹⁵ Se for eksempel LB-2020-55377, LB-2016-43622 og LB-2014-13514.

¹⁶ Prop. 92 LS (2019-2020) s. 184.

1.3 Nærmere om BankID som elektronisk signatur

BankID er den mest brukte formen for elektronisk identifikasjon som kan benyttes for å legitimere seg på nett. Legitimasjonen kan sammenlignes med pass, førerkort og bankkort som kan brukes for å identifisere personer i den fysiske verden.

I banksammenheng kan identifikasjonssystemet benyttes på to måter. BankID kan for det første benyttes som et autentiseringsverktøy for å *identifisere* kunden ved innlogging i nettbanken, slik at en for eksempel kan foreta utbetalinger fra konto. Når BankID benyttes for å iverksette en betalingstransaksjon, anses den elektroniske signaturen som et betalingsinstrument etter den nye finansavtaleloven § 1-5 (2). Avhandlingen vil avgrense mot tilfeller av misbruk av betalingstransaksjoner etter § 4-30.

BankID kan for det andre benyttes for å signere en elektronisk *avtale* med banken.¹⁷ Med henvisning til den nye finansavtaleloven § 1-3 (1) kan det blant annet være en avtale om en finansiell tjeneste, som for eksempel et låneopptak. Dersom BankID benyttes for å inngå en elektronisk avtale, brukes legitimasjonen som en dokumentasjon for rettighetshaverens viljeserklæring. Det er bruk av BankID ved signering av en *avtale* som vil problematiseres i denne avhandlingen.

Det finnes flere former for BankID, blant annet i form av en BankID-app og en kodebrikke. Ved misbruk av BankID står kodebrikken for 68 % av tilfellene.¹⁸ I tillegg til å ha befattning med kodebrikken som genererer en engangskode, må svindleren ha kunnskap om kundens fødselsnummer og det personlige passordet.

1.4 Metode og rettskilder

Avhandlingen vil gi en rettsdogmatisk fremstilling av den nye finansavtaleloven § 3-20, før det til slutt gis noen rettspolitiske bemerkninger til lovbestemmelsen og om denne utgjør en god og praktikabel rettsregel. Med henvisning til alminnelige rettskildeprinsipper må det tas utgangspunkt i ordlyden, før tolkningsbidraget til de øvrige rettskildefaktorene trekkes inn.

¹⁷ BankID-systemet tilfredsstiller det strengeste sikkerhetskravet for «elektronisk signatur» i den nye finansavtaleloven § 3-16 bokstav a). «[E]lektronisk signatur» defineres i § 3-16 a) som en «kvalifisert elektronisk signatur» i samsvar med EU forordning nr. 910/2014 og regler gitt i medhold av lov om elektroniske tillitstjenester. Det innebærer at signaturen må være «framstilt ved hjelp av et kvalifisert elektronisk signaturframstillingssystem» og bygge «på et kvalifisert sertifikat for elektroniske signaturer».

¹⁸ SODI rapport s. V.

Ordlyden i finansavtaleloven § 3-20 (4) er av ny dato. Den naturlige språklige forståelsen gir dermed god veiledning for hvordan en skal forstå vilkårene i den nye lovbestemmelsen. Sammen med formålet bak lovbestemmelsen om økt forbrukervern, og lovbestemmelsens system om at erstatningskravet mot kunden skal øke i tråd med graden av skyld, gir dette et godt utgangspunkt for å tolke § 3-20.¹⁹

Som følge av lovrevisjonen er forarbeidene også av nyere dato. Forarbeidene vil dermed være en særlig viktig rettskildefaktor for å fastlegge innholdet i den nye lovbestemmelsen. Et særskilt forhold, som får betydning for den rettskildemessige vekten til den enkelte forarbeidsuttalelse, er imidlertid at Stortinget vedtok lovforslaget til justiskomiteens mindretall. Lovforslaget samsvarer ikke med lovforslagene i høringsnotatet, proposisjonen eller innstillingen.²⁰ Siden forarbeidsuttalelsene bygger på ulike lovforslag som uttrykker forskjellige synspunkter om rekkevidden av kundens vern, må den rettskildemessige vekten av hver enkelt uttalelse vurderes nærmere i den konkrete lovtolkningsprosessen.

Den nye finansavtaleloven trer først i kraft 01.01.2023. Det eksisterer derfor ikke rettspraksis i tilknytning til § 3-20.

Det er imidlertid noe rettspraksis knyttet til gjeldende finansavtalelov § 35 om misbruk av betalingstransaksjoner som kan trekkes inn som et sentralt tolkningsbidrag. Her vil særlig HR-2022-1752-A være viktig for å presisere forsettsbegrepets innhold etter gjeldende rett. Overføringsverdien må sees i lys av at den nye finansavtaleloven § 4-30, som i det vesentlige viderefører § 35, er utformet på tilnærmet samme måte som § 3-20.²¹

Den nye finansavtaleloven § 3-20 tar videre sikte på å begrense kundens erstatningsansvar sammenlignet med det som følger av gjeldende rett.²² Som tidligere påpekt, reguleres misbruk av BankID ved signeringen av finansielle tjenester i dag av alminnelige erstatningsregler. HR-2020-2021-A vil dermed, som den eneste høyesterettsdommen på området, være av stor betydning for fastleggelsen av gjeldende rett.

Utover artikkelen «BankID-opplysninger på avveie – om vilkårene for aktivering av forsettsansvaret etter finansavtaleloven § 35 (3) og ny finansavtalelov § 4-30 (4)» (heretter «BankID-opplysninger på avveie») av Kjørven, Høgberg og Woxholth, er det knapt med juridisk

¹⁹ Prop. 92 LS (2019-2020) s. 358.

²⁰ Lovvedtak 24 (2020-2021) § 3-20 (4).

²¹ Innst. 104 L (2020-2021) s. 7.

²² HR-2020-2021-A avsnitt 49.

litteratur. Det noe begrensede omfang av rettskilder åpner for at systembetraktninger og reelle hensyn vil kunne få betydning for hvordan en skal tolke vilkårene i den nye finansavtaleloven § 3-20 (4). Slik det fremgår i forarbeidene, vil særlig hensynet til forbrukervernet måtte veies opp mot hensynet til effektive betalingstjenester til fordel for finansnæringen.²³

1.5 Den videre fremstillingen

I *kapittel 2* vil det gjøres rede for den nye lovbestemmelsen i finansavtaleloven § 3-20, som begrenser kundens erstatningsansvar ved en tredjepersons misbruk av BankID ved signering av finansielle tjenester.

Kapittel 3 vil videre gå inn på hva som skal til for at kunden omfattes av regelen om forsett i § 3-20 (4). Det vil innledningsvis tas stilling hva som skal til for at kunden har misligholdt sine plikter, med fokus på kontraktsforpliktelsene kunden har med banken. Videre vil det det blant annet reises en problemstilling om forsettsbegrepet forutsetter bevissthet om kontraktsbruddet og hvordan dette forholder seg til en eventuell rettsvillfarelse. Videre vil det problematiseres om forsettsbegrepet krever bevissthet om faren for misbruk, samt om kravet til en nærliggende fare skal tolkes konkret eller generelt.

Etter gjennomgangen av den nye finansavtaleloven § 3-20 (4) vil avhandlingen i *kapittel 4* reise noen rettspolitiske betraktninger til den nye lovbestemmelsen. Avhandlingen vil til slutt oppsummeres i *kapittel 5*.

²³ Innst. 104 L (2020–2021) s. 1.

2 Begrensninger av kundens erstatningsansvar

2.1 Finansavtaleloven § 3-20

Bestemmelsen i finansavtaleloven § 3-20 lyder følgende:

(1) «Erstatningsansvar som tjenesteyteren kan gjøre gjeldende mot rettighetshaveren i samsvar med ellers gjeldende rettsregler for misbruk av elektroniske signaturfremstillingsdata, kan ikke overstige de egenandeler som følger av annet til femte ledd.

(2) Rettighetshaveren svarer med en egenandel på inntil 450 kroner. Rettighetshaveren svarer likevel ikke med en slik egenandel dersom rettighetshaveren ikke kunne ha oppdaget misbruket på forhånd og heller ikke har opptrådt svikaktig.

(3) Rettighetshaveren svarer med en egenandel på inntil 12 000 kroner dersom tapet skyldes at rettighetshaveren grovt uaktsomt har unnlatt å oppfylle sine plikter etter § 3-19 første og annet ledd.

(4) Rettighetshaveren svarer med en egenandel tilsvarende det tapet tjenesteyteren kan gjøre gjeldende i samsvar med ellers gjeldende rettsregler, dersom rettighetshaveren har misligholdt en eller flere av sine plikter etter § 3-19 første og annet ledd forsettlig slik at rettighetshaveren måtte forstå at misligholdet kunne innebære en nærliggende fare for at de elektroniske signaturfremstillingsdataene kunne bli misbrukt.»

Inngangsvilkåret etter finansavtaleloven § 3-20, er at kunden kan holdes erstatningsansvarlig «i samsvar med ellers gjeldende rettsregler». Kriteriet innebærer en henvisning til alminnelige erstatningsrettslige regler og det ulovfestede culpaansvaret, som aktualiseres for erstatning både i og utenfor kontrakt.²⁴

For det tilfellet at kunden kan pålegges erstatningsansvar, oppstiller finansavtaleloven § 3-20 begrensninger for ansvarets omfang. Utgangspunktet er at banken må bære hele tapet selv. Hvor kunden kan bebreides for å ha opptrådt på en måte som gjorde at misbruket kunne finne sted,

²⁴ Prop. 92 LS (2019-2020) s. 358; Kjørven, Astrup Hjort og Wærstad (2022) s. 1. Se nærmere om culpaansvaret i punkt 1.2.

blir kunden imidlertid ansvarlig for en egenandel, som varierer med graden av skyld. Det betyr at jo sterkere kunden kan bebreides for misbruket, jo større del av bankens tap må kunden dekke.

Etter § 3-20 (2) kan kunden pålegges en egenandel på inntil 450 kroner, hvis en kunne ha «oppdaget misbruket på forhånd» og har «opptrådt svikaktig». Dersom kunden har opptrådt «grovt uaktsomt» kan egenandelen utgjøre inntil 12 000 kroner etter tredje ledd. Med henvisning til fjerde ledd vil kunden ved «forsettlig» opptreden bli ansvarlig for hele «det tapet [banken] kan gjøre gjeldende i samsvar med ellers gjeldende rettsregler».

Uttrykket «tapet» som banken «kan gjøre gjeldende i samsvar med ellers gjeldende rettsregler», indikerer at kundens ansvar ved forsett ikke er begrenset til en egenandel som i andre og tredje ledd, men at kunden er fullt ut ansvarlig for det tapet som er erstatningsrettslig vernet. Det innebærer at erstatningsansvaret fortsatt begrenses av alminnelige erstatningsrettslige regler om for eksempel lemping, skadelidtes medvirkning og forsømt tapsbegrensningsplikt.²⁵

Den nye finansavtaleloven § 3-20 viser at kunden vil være ansvarlig for et langt større økonomisk tap hvis opptreden faller innunder regelen om forsett i fjerde ledd, og ikke innunder reglene om svikaktig og grov uaktsomhet i andre og tredje ledd. Avhandlingen vil videre gå nærmere inn på hva som skal til for at kunden omfattes av regelen om forsett etter finansavtaleloven § 3-20 (4).

²⁵ Innst. 104 L (2020-2021) s. 21. Lempingsforbudet ved forsettlige handlinger i finansavtaleloven § 3-21, står ikke i veien for lemping etter den alminnelige lempningsregelen i skadeerstatningsloven § 5-2.

3 Kundens erstatningsansvar ved forsett

3.1 Finansavtaleloven § 3-20 (4)

For at kundens opptreden skal falle innunder forsettsregelen i finansavtaleloven § 3-20 (4) må det foreligge et «mislighold[]» fra kundens side. Videre må dette misligholdet være «forsettlig» utført på en måte som gjør at kunden «måtte forstå» at det kunne innebære en «nærliggende fare for (...) misbruk». Hvis alle vilkårene er tilstede kan kunden pålegges ansvar for hele det tapet banken kan gjøre gjeldende etter ellers gjeldende rettsregler.

3.2 Vilkår 1: «misligholdt»

3.2.1 Mislighold av kontraktsforpliktelsene med banken

Finansavtaleloven § 3-20 (4) oppstiller innledningsvis et krav om at kunden har «misligholdt en eller flere av sine plikter etter § 3-19 første og annet ledd». Uttrykket «misligholdt» tilsier at kunden må ha overtrådt en kontraktsforpliktelse. Det betyr at det må foreligge et kontraktsbrudd fra kundens side for å oppfylle vilkåret. Spørsmålet om det foreligger et kontraktsbrudd må i tråd med lovbestemmelsen vurderes etter finansavtaleloven § 3-19 (1) og (2).

Finansavtaleloven § 3-19 lyder følgende:

(1) «Den som har rett til å bruke en elektronisk signatur som kan benyttes til å inngå avtale om finansiell tjeneste, skal bruke de elektroniske signaturfremstillingsdataene i samsvar med vilkårene for utstedelse og bruk og skal ta alle rimelige forholdsregler for å beskytte personlig sikkerhetsinformasjon som er knyttet til de elektroniske signaturfremstillingsdataene, så snart disse er mottatt. Vilkårene for utstedelse og bruk skal være objektive, ikke innebære forskjellsbehandling og stå i forhold til formålet.

(2) En rettighetshaver som blir oppmerksom på misbruk av elektroniske signaturfremstillingsdata, skal uten ugrunnet opphold varsle i samsvar med de rutiner som er oppgitt av tjenesteyteren eller tilbyderen som har utstedt den aktuelle elektroniske signaturen.»

Etter første ledd skal kunden «bruke de elektroniske signaturfremstillingsdataene i samsvar med vilkårene for utstedelse og bruk» og «ta alle rimelige forholdsregler for å beskytte personlig sikkerhetsinformasjon som er knyttet til de elektroniske signaturfremstillingsdataene». Ordlyden «i samsvar med vilkårene for utstedelse og bruk» angir at kunden må behandle BankID-komponentene slik det er opplyst om i avtalen med den konkrete utstederen av signaturløsningen. Kunder med BankID utstedt fra DNB vil for eksempel ha følgende avtalevilkår å overholde:

Punkt 4.1 «BankID er personlig og skal ikke overdras eller på annen måte overlates til eller brukes av andre enn Kunden eller Brukeren. Passord, personlige koder og andre sikkerhetsprosedyrer må ikke røpes for noen, heller ikke overfor politiet, Utsteder eller husstandsmedlemmer (...).»²⁶

Avtaleklausulen gjør det klart at BankID-en aldri skal overlates til andre. Det betyr at det foreligger et kontraktsbrudd hvis kunden har videreformidlet BankID-en. For det tilfellet at kunden for eksempel deler komponentene med nærstående for å motta hjelp med banktjenester eller oppgir informasjon til svindlere over telefon, vil det objektivt sett foreligge et «mislighold[]» av forpliktelsene kunden har overfor banken jf. finansavtaleloven § 3-20 (4).

3.2.2 Ikke tatt «alle rimelige forholdsregler»

Etter § 3-19 (1) må kunden videre «ta alle rimelige forholdsregler for å beskytte personlig sikkerhetsinformasjon som er knyttet til de elektroniske signaturfremstillingsdataene». Ordlyden «alle rimelige forholdsregler» indikerer at kunden må opptre på en måte som forebygger mot spredning av BankID-komponentene. Det betyr at det ikke vil være tilstrekkelig at kunden overholder sine kontraktsforpliktelser med banken. Kunden må også iverksette tiltak for å hindre at andre får tilgang til komponentene. Videre tilsier formuleringen «rimelige forholdsregler» at kravet til kundens opptreden må begrenses til hva som med rimelighet kan forventes av en kunde i den konkrete situasjonen. I det ligger det at kravet må begrenses til hva som er praktisk mulig for en kunde å gjennomføre uten at det innebærer en for stor byrde for vedkommende.²⁷

Vilkåret om at kunden må ta «alle rimelige forholdsregler» legger med andre ord opp til en vurdering av om kunden har opptrådt aktsomt ved beskyttelsen av BankID-komponentene. Vilkåret tilsvarer aktsomhetskravet som oppstilles etter gjeldende finansavtalelov § 35 jf. 34 (1), som også er lagt til grunn som gjeldende rett for misbruk av finansielle tjenester. Av den grunn

²⁶ Avtalevilkår for PersonBankID punkt 4.1.

²⁷ HR-2020-2021-A avsnitt 54 og 96.

vil særlig HR-2020-2021-A gi veiledning for vurderingen av om kunden ikke har tatt «alle rimelige forholdsregler» etter § 3-20 jf. § 3-19 (1).

Siden personnummeret til kunden ikke er en sensitiv og taushetsbelagt opplysning, vil det fokuseres på kundens beskyttelse av det personlige passordet og den BankID-innretningen som er benyttet, herunder kodebrikken eller BankID-appen.²⁸ Det må i den anledning nevnes at det er tilstrekkelig at kunden ikke har tatt nødvendige forholdsregler i tilknytning til enten passordet eller BankID-innretningen, for at vilkåret om å ta «alle rimelige forholdsregler» er misligholdt.²⁹

Første spørsmål er hva som skal til for at kunden har tatt «alle rimelige forholdsregler» for å beskytte *kodebrikken* etter finansavtaleloven § 3-19 (1) jf. § 3-20 (4).

Det uttrykkes i HR-2020-2021-A avsnitt 100 at «[d]et kan ikke være slik at enhver oppbevaring som skaper mulighet for at andre kan få tilgang til kodebrikken, vil være uforsvarlig». Uttalelsen tilsier at det normalt ikke kan oppstilles et krav om fullstendig beskyttelse av kodebrikken, for eksempel ved at kodebrikken til enhver tid ligger låst i en skuff, i en safe eller i et rom. Om kunden har tatt «alle rimelige forholdsregler» for å beskytte kodebrikken må følgelig bero på en vurdering av kundens kontroll over kodebrikken i hvert enkelt tilfelle.

I HR-2020-2021-A avsnitt 99 uttales det at «det bare i særlige tilfeller [kan] være aktuelt å anse en oppbevaring hjemme som uaktsom». Standpunktet må sees i sammenheng med at kunden normalt vil ha kontroll over kodebrikken i egen bolig, ettersom andre husstandsmedlemmer og gjester som regel ikke utgjør en særlig misbruksfare.³⁰

Som et generelt utgangspunkt må det dermed anses aktsomt å oppbevare kodebrikken i en låst bolig. Det betyr at det ikke kreves at kunden iverksetter særlige sikkerhetstiltak i eget hjem for å oppfylle vilkåret om å ta «alle rimelige forholdsregler». En slik løsning fremgår blant annet av FinKN-2016-326 hvor finansklagenemnda kom til at moren ikke kunne bebreides for å ha gitt datteren tilgang til boligen hvor kodebrikken var oppbevart i perioden moren var på ferie. Begrunnelsen var at kunden ikke var å bebreide selv om kodebrikken «ligger åpent tilgjengelig i hjemmet».

²⁸ Datatilsynet.no: Hva er en personopplysning? Se for øvrig lov om behandling av personopplysninger (personopplysningsloven) § 12 og europaparlaments- og rådsforordning (EU) 2016/679 av 27. april 2016 (GDPR) artikkel 9 jf. artikkel 6.

²⁹ HR-2020-2021-A avsnitt 89.

³⁰ Se også LF-2018-39633.

Det kan videre være naturlig å oppbevare kodebrikken på for eksempel arbeidsplassen. Ved oppbevaring av kodebrikken på et slikt sted vil flere få tilgang til kodebrikken, som for eksempel kolleger, kunder, håndverkere, vaskepersonale og andre mer perifere personer. Det betyr at faren for misbruk er større, slik at det må kunne forventes at kunden iverksetter ytterligere tiltak for å beskytte kodebrikken.

Det må som et klart utgangspunkt kunne legges til grunn at kunden ikke har opptrådt uforsvarlig om kunden fortsatt har en viss kontroll over kodebrikken slik at andre ikke kan benytte seg av den uten at kunden oppdager det.³¹ Tilstrekkelig kontroll over kodebrikken vil for eksempel foreligge hvis kodebrikken oppbevares på kroppen, er godt gjemt eller er låst ned i en skuff eller safe. Siden kravet må begrenses til det en med rimelighet kan forvente av en kunde, kan det imidlertid ikke stilles for høye krav til kunden. Det betyr at det for eksempel ikke kan kreves at kodebrikken låses ned hver gang man forlater arbeidsplassen jf. HR-2020-2021-A avsnitt 100.

Motsatt må kunden kunne bebreides hvis kodebrikken ligger svært lett tilgjengelig for andre over en lengre tidsperiode. Uforsvarligheten styrkes hvis kunden sjelden befinner seg på samme sted som kodebrikken og dermed vanskelig kan kontrollere andres bruk. Se for eksempel HR-2020-2021-A hvor Høyesterett mente at kunden kunne bebreides for å ha oppbevart kodebrikken i en ulåst skuff på et gatekjøkkenkontor i perioden han var på ferie. Begrunnelsen var at kodebrikken var oppbevart på en måte som gjorde at eieren ikke hadde kontroll over kodebrikken over en lengre periode.³²

Oppsummert betyr det at det må foretas en helt konkret vurdering av om kunden har tatt «alle rimelige forholdsregler» for å beskytte kodebrikken etter finansavtaleloven § 3-19 (1) jf. § 3-20 (4). I vurderingen vil det særlig være av betydning hvor kodebrikken er oppbevart, hvem kodebrikken er gjort tilgjengelig for, om kodebrikken lå synlig, over hvor lang periode kodebrikken ble oppbevart slik og om rettighetshaveren kunne føre kontroll med kodebrikken.

Som et alternativ til kodebrikken, kan man benytte seg av en *BankID-app* på mobiltelefonen for å signere en elektronisk avtale med BankID. Det vil som regel være vanskeligere å få tilgang til

³¹ Se HR-2020-2021-A avsnitt 101.

³² HR-2020-2021-A avsnitt 103. Det må imidlertid fremheves at Høyesterett likevel kom til at kunden ikke hadde utvist uaktsomhet etter alminnelige erstatningsrettslige regler i denne konkrete saken. Konklusjonen må sees i sammenheng med at Høyesterett i 2020 ønsket å markere behovet for en regel som pålegger banken risikoen for tap ved misbruk av BankID og ikke kunden. Samfunnsutviklingen tilsa dermed at det ikke hadde vært rimelig å pålegge kunden ansvar for hele tapet til banken, når banken bevisst hadde innført en handlemåte som innebar økt risiko for tap. Det er dette standpunktet som danner grunnlaget for begrensningene i den nye finansavtaleloven § 3-20.

en annen persons mobiltelefon, sammenlignet med en kodebrikke. Argumentet må sees i lys av at mobiltelefonen brukes hyppigere, og sjelden oppbevares langt unna eieren. Personen vil derfor i større grad ha kontroll over mobiltelefonen, og eventuelt raskere oppdage om den er på avveie. For å bruke BankID-appen, må svindleren i tillegg ha kunnskap om koden som benyttes for å komme seg inn på selve mobiltelefonen. Det betyr at svindleren må gjennom flere sikkerhetsledd for å benytte seg av BankID-appen. Følgen er at faren for misbruk er mindre ved BankID-appen, enn ved bruk av kodebrikken. Av den grunn kan det ikke oppstilles like strenge krav til kundens beskyttelse av BankID-appen på mobiltelefonen. Terskelen for at kunden ikke har tatt «alle rimelige forholdsregler» for å beskytte BankID-appen er følgelig høyere. Momentene fra vurderingen over om kodebrikken, vil ellers også kunne benyttes for vurderingen av om kunden har tatt nødvendige forholdsregler for å beskytte BankID-appen på mobiltelefonen.

Videre blir spørsmålet hva som skal til for at kunden har tatt «alle rimelige forholdsregler» for å beskytte det *personlige passordet* jf. finansavtaleloven § 3-19 (1) jf. § 3-20 (4).

Det uttrykkes i LG-2018-151437 at vurderingen beror på om kunden har tatt «nødvendige forholdsregler for å sikre at [andre] ikke kunne gjøre seg kjent [med] BankID-passordet». Dommen gir uttrykk for at det sentrale for vurderingen er om kunden har prøvd å hindre at andre får kjennskap til det personlige passordet.

I LG-2018-151437 kom Gulating lagmannsrett til at kunden kunne bebreides for at samboeren klarte observere passordet som ble tastet inn for å benytte BankID-en. Uaktsomheten var begrunnet med at kunden ikke hadde gjort noe for å skjule inntastingen av det personlige passordet for samboeren som satt i samme sofa. Utgangspunktet er følgelig at man må kunne forvente at kunden prøver å skjule passordet for andre i nærheten ved å for eksempel vende seg vekk fra personene eller skjerme selve inntastingen.

Siden sikringskravet begrenser seg til hva som er praktisk mulig for kunden å gjennomføre, kan det være vanskelig å iverksette tiltak mot at noen filmer en i skjul eller for eksempel setter på en keylogger som registrerer passordet som tastes inn på et tastatur. Det tilsier at kunden normalt ikke kan bebreides i slike tilfeller, med den følge at en faller utenfor hva som kan forventes av kunden jf. HR-2020-2021-A avsnitt 90-91.

Hvis kunden har skrevet ned et passord til støtte for hukommelsen, vil nedtegnelsen kunne føre til økt fare for misbruk. Om nedtegnelsen av passordet er i strid med aktsomhetskravet, vil imidlertid bero på om passordet er nedtegnet på en slik måte at andre kan nyttiggjøre seg av

notatet jf. Rt. 2004 s. 499. Åpenbare og lett tilgjengelige notater vil sammenlignet med kamouflerte og godt skjulte notater, enklere bidra til en tredjepersons misbruk av BankID. Hvis kunden har kamouflert passordet godt, slik at det skal mye til for at en tredjeperson kan dra nytte av notatet, skal det følgelig mer til for å legge til grunn at kunden ikke har tatt «alle rimelige forholdsregler». Se motsetningsvis Rt. 2004 s. 499 hvor kunden kunne bebreides for å ikke ha kamouflert nedtegningen av en kode godt nok i en notatbok som var plassert i en koffert på et hotellrom. Dette til tross for at koden var søkt kamouflert ved at koden var utvidet fra fire til åtte siffer.

I vurderingen av om kunden har gjort det som er praktisk mulig for å beskytte passordet, vil det ved et tilfelle av nedtegning av passord også være av betydning om kunden har oppbevart kodebrikken i nærheten av notatet.³³ Kunden kan enkelt oppbevare komponentene hver for seg, og på den måten minske misbruksfaren. Terskelen for uaktsom nedtegnelse av passordet er følgelig lavere hvor kodebrikken også oppbevares i nærheten.

Samlet sett må det altså foretas en konkret vurdering av om kunden har tatt «alle rimelige forholdsregler» etter finansavtaleloven § 3-19 (1) jf. § 3-20 (4). I vurderingen vil det sentrale være om kunden har gjort det som er mulig for at andre ikke skal få kjennskap til passordet. Det betyr at kunden blant annet må skjule inntastingen av passordet og kamuflere en eventuell nedskrivning godt for å oppfylle vilkåret.

Oppsummert foreligger det et «mislighold[]» etter finansavtaleloven § 3-20 (4) jf. § 3-19 (1) ved et objektivt kontraktsbrudd eller ved mangelfull beskyttelse av BankID-komponentene.

3.3 Vilkår 2: «forsettlig»

3.3.1 Forsettsbegrepet i norsk rett

For at kunden skal pålegges erstatningsansvar etter finansavtaleloven § 3-20 (4) må misligholdet være utført «forsettlig».

Forsettsbegrepet er utviklet i strafferetten som et krav om bevissthet rundt opptreden.³⁴ Utover at forsettskravet til enhver tid forutsetter bevissthet om den faktiske handlingen eller unnlåtelsen, eksisterer det ikke et entydig og universelt forsettsbegrep i norsk rett som enkelt lar seg overføre

³³ Se FinKN-2014-550 og HR-2020-2021-A avsnitt 89.

³⁴ Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven) § 22 jf. § 21.

fra et rettsområde til et annet.³⁵ Det betyr at det må foretas en konkret vurdering av hva et krav om forsett innebærer på et bestemt rettsområde.

Innholdet i det kontraktsrettslige forsettsbegrepet er ikke entydig. Diskusjonen har særlig knyttet seg til om «forsettlig kontraktsbrudd forutsetter at forsettet omfatter følgene, eller om det er tilstrekkelig at det foreligger bevissthet om overtredelse av kontraktens normer».³⁶ Til tross for usikkerheten av forsettsbegrepets rekkevidde, syntes det klart at forsettsbegrepet i det minste forutsetter bevissthet om handlingen og kontraktsbruddet.

Usikkerheten rundt det kontraktsrettslige forsettsbegrepet skyldes blant annet at forsettsbegrepets innhold beror på en konkret vurdering av kontraktsforholdet, kontraktstypen og eventuelt den lovbestemmelsen ansvarsgrunnlaget bygger på.³⁷ I tillegg påvirkes ikke ansvarsfordelingen innenfor kontraktsretten bare av når en person bør stå ansvarlig, slik som i strafferetten, men også av hvor det fortrinnsvis er hensiktsmessig å plassere risikoen for tap.³⁸

For å fastlegge hva som skal til for at kunden omfattes av regelen om forsett ved en tredjepersons misbruk av BankID, må det følgelig foretas en helt konkret vurdering av forsettsbegrepet i finansavtaleloven § 3-20 (4).

3.3.2 Forsettsbegrepet i finansavtaleloven § 3-20 (4)

Spørsmålet er hva som skal til for at kunden omfattes av vilkåret «forsettlig» etter finansavtaleloven § 3-20 (4), nærmere bestemt om det er tilstrekkelig at forsettet dekker handlingen, eller om det også må være utvist forsett i henhold til kontraktsbruddet.

Ordlyden «misligholdt en eller flere av sine plikter (...) forsettlig» i § 3-20 (4) indikerer at forsettet ikke bare må dekke handlingen, men også kontraktsbruddet.

Formålet med § 3-20 om økt forbrukervern, tilsier videre at bestemmelsen skal tolkes snevert, slik at det stilles nokså strenge krav før kunden kan sies å ha utvist forsett. Argumentet må sees i lys av at en forsettlig handling, der forsettet ikke dekker kontraktsbruddet, ikke nødvendigvis

³⁵ Hagstrøm (2021) s. 502.

³⁶ Hagstrøm (2021) s. 502.

³⁷ Hagstrøm (2021) s. 502.

³⁸ Krüger (1968) s. 43–79 og s. 45.

er like klanderverdig.³⁹ Formålet trekker derfor også i retning av at forsettet må omfatte kontraktsbruddet.

Lovbestemmelsens system om økt ansvar ved økt grad av skyld taler i samme retning. Det kan fremstå inkonsistent om kunden ved en handling uten skyld i tilknytning til kontraktsbruddet, må bære ansvar for et større beløp enn hvor kontraktsbruddet konstateres svikaktig eller grovt uaktsomt etter finansavtaleloven § 3-20 (2) og (3).⁴⁰

Forarbeidene underbygger en slik forståelse av forsettsbegrepet ved at det i proposisjonen formuleres et spørsmål om det er «tilstrekkelig at forsettet omfatter kontraktsbruddet».⁴¹ Utformingen av spørsmålet antyder at departementet ser det som sikkert at forsettsbegrepet inneholder et krav om forsett om kontraktsbruddet. Selv om departementets lovforslag ikke ble fulgt opp av Stortinget, syntes det mindre problematisk å vektlegge den aktuelle proposisjonsuttalelsen. Dette må sees i lys av at uttalelsen knytter seg til den delen av lovteksten som i stor grad samsvarer med lovbestemmelsen som ble vedtatt. I tillegg vedtok Stortinget en mer forbrukervennlig lovbestemmelse gjennom et ytterligere «måtte forstå»-vilkår, som det vil kommes tilbake til i punkt 3.4. Det fremstår derfor lite problematisk å vektlegge departementets uttalelse i retning av økt forbrukervern og et krav om forsett om kontraktsbruddet.

Innstillingen fra justiskomiteen presiserer videre at forsettsbegrepet «må forstås på samme måte som etter ellers gjeldende regler».⁴² Uttalelsen må tolkes som en henvisning til alminnelige erstatningsrettslige regler, som utgjør rettsgrunnlaget for bankens erstatningskrav mot kunden ved misbruk av finansielle tjenester etter gjeldende rett. I tilknytning til avtaler om finansielle tjenester er det imidlertid ikke klart hvordan forsettsbegrepet skal forstås etter gjeldende rett, utover et krav om forsett om handlingen.⁴³ Det vil av den grunn være hensiktsmessig å se hen til hvordan forsettsbegrepet skal forstås i tilgrensende tilfeller, og særlig etter gjeldende finansavtalelov § 35 om misbruk av betalingstransaksjoner.

I HR-2022-1752-A ble det nylig lagt til grunn at forsettsbegrepet i finansavtaleloven § 35 forutsetter at forsettet dekker kontraktsbruddet.⁴⁴ Både forarbeidene og rettspraksis gir uttrykk

³⁹ Se for eksempel LF-2018-39633 hvor en 17 åring ikke handlet uaktsomt ved å dele BankID-en med moren.

⁴⁰ Prop. 92 LS (2019-2020) s. 358.

⁴¹ Prop. 92 LS (2019-2020) s. 186.

⁴² Innst. 104 L (2020–2021) s. 20-21.

⁴³ Prop. 92 LS (2019-2020) s. 186; Kjørven, Høgberg og Woxholth i LoR 2021 s. 349.

⁴⁴ HR-2022-1752-A avsnitt 50.

for at bestemmelsen har overføringsverdi til tilfellet av misbruk av finansielle tjenester.⁴⁵ Uttalelsene trekker følgelig i retning av at det skal oppstilles et krav om forsett som dekker kontraktsbruddet også etter den nye finansavtaleloven § 3-20 (4).

Argumentet støttes av at lovbestemmelsen i den nye finansavtaleloven § 4-30 om misbruk av betalingstransaksjoner, som i det vesentlige viderefører § 35, er utformet på tilnærmet samme måte og med de samme beløpsbegrensningene som den nye finansavtaleloven 3-20 om misbruk av finansielle tjenester. Dette viser at lovgiver har ønsket at tilfellene skal behandles likt. For at kunden skal oppnå et tilsvarende vern etter § 3-20 (4) som etter § 4-30 (4), må det følgelig oppstilles et krav om forsett som dekker kontraktsbruddet etter § 3-20 (4).

Konsekvenshensyn tilsier også at forsettet må dekke kontraktsbruddet. Fremgangsmåten ved misbruk av BankID er lik ved et tilfelle av misbruk av betalingstransaksjoner og et tilfelle av misbruk av finansielle tjenester. Samtidig er det slik at verken kunden eller banken har innflytelse på handlingsvalget til svindleren. Tilfeldigheten av hvilken misbruksmetode svindleren velger tilsier at handlingsvalget ikke bør påvirke ansvarsfordelingen mellom banken og kunden. Sett i lys av at kunden også står overfor langt mer vidtrekkende økonomiske konsekvenser etter § 3-20 (4) enn etter § 4-30 (4), er det ikke begrunnet å oppstille et svakere forbrukervern etter § 3-20 (4). Slektskapet mellom problemstillingene trekker dermed sterkt i retning av at det også skal oppstilles et krav om forsett som dekker kontraktsbruddet for misbruk av finansielle tjenester etter den nye finansavtaleloven § 3-20 (4).

Det kan videre være naturlig å se hen til det reviderte betalingstjenestedirektivet, også kalt PSD2, som den nye finansavtaleloven tar sikte på å gjennomføre.⁴⁶ Det fremgår av direktivet at skyldreglene skal fastsettes etter nasjonal rett.⁴⁷ Forsettsbegrepets innhold er derfor ikke behandlet i direktivets ordlyd, og direktivet gir i seg selv ikke anvisning på hva som ligger i kravet til forsett. Andre lands praktisering av direktivet kan imidlertid gi en viss pekepinn på hvordan forsettsbegrepet skal tolkes.

⁴⁵ Innst. 104 L (2020–2021) s. 7 og s. 20-21; Prop. 92 LS (2019-2020) s. 183; HR-2020-2021-A avsnitt 37; LB-2014-13514; TSOE-2017-175325.

⁴⁶ Lov 18. desember 2020 nr. 146 om finansavtaler (finansavtaleloven) gjennomfører i sin helhet fem EØS-direktiver, herunder det reviderte betalingstjenestedirektivet (PSD2) (direktiv 2015/2366/EU), betalingskontodirektivet (PAD) (direktiv 2014/92/EU), boliglånsdirektivet (MCD) (direktiv 2014/17/EU), forbrukerkredittdirektivet (CCD) (direktiv 2008/48/EF) og direktiv om fjernsal av finansielle tjenester til forbrukere (direktiv 2002/65/EF).

⁴⁷ Betalingstjenestedirektivet (PSD2) (direktiv 2015/2366/EU) fortalet avsnitt 72.

Både Sverige og Danmark har gjennomført betalingstjenestedirektivet slik at forsettet må dekke kontraktsbruddet. Kunden kan altså ikke bare ha handlet med forsett om handlingen, men må også ha handlet med en form for klanderverdighet i relasjon til kontraktsbruddet. Den svenske og danske rettsregelen gir naturligvis ikke direkte veiledning for hvordan en skal tolke finansavtaleloven § 3-20 (4). Svensk og dansk rett indikerer likevel at betalingstjenestedirektivet ikke avskjærer et strengt forsettsbegrep. Formålet med direktivet er styrket forbrukervern, og det er derfor gode grunner for å beskytte forbrukeren mot ansvar der forsettet kun omfatter handlingen ved å oppstille et krav om at forsettet også må dekke kontraktsbruddet.

På den andre siden trekker hensynet til en praktiserbar rettsregel som initierer til god avtaleskikk i retning av at det er tilstrekkelig om forsettet dekker handlingen. I et kontraktsrettslig perspektiv bør man ikke velge et tolkningsresultat som innebærer at man er tjent med å ikke sette seg inn i avtalevilkårene. Konsekvenshensyn taler dermed mot at forsettet også må dekke kontraktsbruddet.

Samtidig kan det påpekes at en regel om at forsettet ikke må dekke kontraktsbruddet ikke samsvarer med det kontraktsrettslige utgangspunktet om at forsettsbegrepet er forbeholdt situasjoner hvor kunden bevisst har tilsidesatt motpartens interesser.⁴⁸ Det er slik sett mer nyansert og bedre grunner for å oppstille et krav om forsett om kontraktsbruddet.

Det kan også trekkes inn at kundens ansvar ikke kan lempes ved forsett etter finansavtaleloven § 3-21. Etttersom kunden aldri kan få redusert ansvaret på bakgrunn av skyldgraden, kan det fremstå som overdrevent strengt om en kunde pålegges fullt ansvar for et kontraktsbrudd som ikke er dekket av forsettet. Hensynet til kunden trekker følgelig i retning av et krav om forsett om kontraktsbruddet.

Lovbestemmelsen er bygget opp slik at kundens ansvar øker ved økt grad av klanderverdighet. Ved forsett gjelder det ingen ansvarsbegrensninger overhodet, og kunden blir ansvarlig for hele tapet. Den nære sammenhengen mellom kundens handlemåte og kontraktsforpliktelsen underbygger da at en må konkludere med et krav om at forsettet må dekke kontraktsbruddet. Løsningen er som angitt over i overensstemmelse med ordlyden og forarbeidene, og begrunnes med at det er bevisste tilsidesettelser av motpartens interesser som ligger i kjernen av kontraktsretten. Det konkluderes dermed med at vilkåret om «forsettlig» mislighold i

⁴⁸ ND-1984-384 (Trans Tind); Prop. 92 LS (2019-2020) s. 186; Kjørven, Høgberg og Woxholth i LoR (2021) s. 349.

finansavtaleloven § 3-20 (4) forutsetter bevissthet om både den faktiske handlingen og at utførelsen av denne handlingen utgjør et kontraktsbrudd.

3.3.3 Forholdet til rettsvillfarelse

Det er allment kjent at mange personer ikke setter seg inn i kontraktsforpliktelsene en påtar seg i en standardavtale. Konsekvensen er at avtaleparten kan komme i *rettsvillfarelse* om sine kontraktsforpliktelser ved at en mangler kunnskap om kontraktens innhold, eller i senere tid misforstår kontraktsforpliktelsene en har påtatt seg.

Med henvisning til redegjørelsen ovenfor under punkt 3.3.2, forutsetter finansavtaleloven § 3-20 (4) forsett om kontraktsbruddet. Hvis kunden er i rettsvillfarelse om sine kontraktsforpliktelser, vil kunden ikke ha handlet med forsett om at handlingen utgjør et kontraktsbrudd. Det må dermed stilles spørsmål ved hvordan finansavtaleloven § 3-20 (4) forholder seg til en eventuell rettsvillfarelse hos kunden. Problemstillingen er om den uvitende kunden likevel omfattes av regelen om forsett etter § 3-20 (4), eller om rettsvillfarelsen *kan* eller *skal* fritta kunden for erstatningsansvar.

På kontraktsrettens område er det alminnelige utgangspunktet at en pålegges objektivt ansvar ved en rettsvillfarelse, med et snevert unntak for tilfeller av unnskyldig rettsvillfarelse.⁴⁹ Det betyr at partene som en klar hovedregel bærer risikoen for egen kontraktsforståelse. I det ligger det at en uvitende part pålegges samme ansvar for mislighold som en part som handler med bevissthet om sine forpliktelser. Regelen må sees i lys av prinsippet om at kontrakter er bindende etter sitt innhold. Hvis partene kan høres med å ha lagt til grunn en annen forståelse av kontrakten eller at en er uvitende om innholdet i kontraktsvilkårene, vil kontrakter kunne miste deler av sin funksjon i samfunnet.

Spørsmålet blir så om den kontraktsrettslige regelen om objektivt ansvar med unntak for unnskyldelig rettsvillfarelse, også skal legges til grunn etter finansavtaleloven § 3-20 (4).

Lovteksten i finansavtaleloven § 3-20 (4) sier ikke direkte noe om forholdet mellom regelen om forsett og en eventuell rettsvillfarelse med hensyn til at opptredenene ikke utgjør et kontraktsbrudd.

⁴⁹ Se blant annet Rt. 2006 s. 372 og Rt. 1983 s. 205; Hagstrøm (2021) s. 553.

I proposisjonen presiseres det at det ved forsettsvurderingen er «uten betydning om rettighetshaveren eventuelt ikke er kjent med eller misforstår sine forpliktelser etter loven eller avtalen».⁵⁰ Uttalelsen tilsier isolert sett at rettsvillfarelsen ikke skal utelukke forsettsansvar ved misbruk av BankID. Det betyr at en kunde som var uvitende om at handlingen utgjorde et kontraktsbrudd, likevel kan ha handlet med forsett etter finansavtaleloven § 3-20 (4). Det presiseres videre i proposisjonen at rettsvillfarelse om kontraktsforpliktelser med utstederen av BankID «kan (...) anses unnskyldelig etter alminnelige regler», men at rettsvillfarelse «normalt ikke vil være unnskyldelig». Forarbeidsuttalelsene indikerer at en kunde *kan* fritas for erstatningsansvar ved villfarelse om kontraktsforpliktelsene med banken. Dette beror imidlertid på en helt konkret vurdering av om uvitenheten kan unnskyldes. Proposisjonen legger med det opp til en regel om unnskyldelig rettsvillfarelse i tråd med det alminnelige utgangspunktet innenfor kontraktsretten. Siden departementets lovforslag ikke ble fulgt opp av Stortinget, er den rettskildemessige vekten til proposisjonsuttalelsen imidlertid begrenset. Argumentet i retning av en regel om objektivt ansvar med unntak for unnskyldig rettsvillfarelse kan derfor ikke tillegges altfor stor vekt.

En annen løsning ble dessuten nylig lagt til grunn av Høyesterett i HR-2022-1752-A i tilknytning til gjeldende finansavtalelov § 35. I avsnitt 37 uttrykker førstvoterende at et «uavgrensa ansvar for handlingar som er forsettlege, men utan medvit om at dei utgjør pliktbrott – med fritak berre ved aktsam villfaring knytt til eiga forståing av kontraktspliktene – vil etter mitt syn bryte med grunngevinga og oppbygginga av finansavtalelova § 35». Høyesterett legger her til grunn at rettsvillfarelse *skal* utelukke forsett ved misbruk av betalingstransaksjoner. Med henvisning til tidligere redegjørelse under punkt 3.3.2, er det gode grunner for at et tilfelle av misbruk av betalingstransaksjoner og et tilfelle av misbruk av finansielle tjenester skal behandles likt. Den indre sammenhengen i finansavtaleloven trekker dermed i retning av at kunden ikke anses å ha handlet med forsett ved rettsvillfarelse.

Løsningen til Høyesterett bygger på at det ikke er gode grunner for at et tilfelle av uaktsom rettsvillfarelse skal bedømmes like strengt som et tilfelle der forsettet dekker kontraktsbruddet. Hvis dette var lovgivers intensjon, hadde lovgiver ikke hatt noen grunn til å oppstille en egen regel om *forsett* etter finansavtaleloven 3-20 (4). Situasjonen skiller seg følgelig fra den alminnelige kontraktsretten hvor erstatningsansvar generelt inntreffer allerede ved uaktsomhet. Siden finansavtaleloven § 3-20 (4) krever forsett, vil det i tråd med lovbestemmelsens system

⁵⁰ Prop. 92 LS (2019-2020) s. 186.

om økt ansvar ved økt skyld være begrunnet å legge til grunn en regel om at kunden faller utenfor § 3-20 (4) hvor en ikke har handlet med forsett, også når dette skyldes rettsvillfarelse. Det trekkes i retning av at rettsvillfarelse skal utelukke forsett.

En regel om at rettsvillfarelse utelukker forsett fører til at også uaktsomme rettsvillfarelser unntas erstatningsansvar etter finansavtaleloven § 3-20 (4). Det betyr at uaktsomhet i relasjon til kontraktsforpliktelsene, unntas ansvar på lik linje med de som har opptrådt aktsomt i relasjon til kontraktsforpliktelsene. Med utgangspunkt i prinsippet bak bestemmelsen om at jo mer klanderverdig handlingen er, jo mer ansvar skal kunden pålegges, kan det dermed argumenteres for en mer nyansert regel om at rettsvillfarelsen må være unnskyldelig for å frifinnes for forsettsansvar.

Samtidig kan det påpekes at en kunde som har opptrådt uaktsomt ved å ikke sette seg inn i kontraktsforpliktelsene, men samtidig forsettlig med henhold til handlingen, ikke bør bedømmes strengere enn en kunde som grovt uaktsomt har brutt selve kontrakten og dermed faller innunder egenandelsbegrensningen i § 3-20 (3). En regel om unnskyldig rettsvillfarelse vil altså ivareta formålet med lovbestemmelsen om at erstatningskravet skal øke i tråd med graden av skyld, men samtidig gå på bekostning av lovbestemmelsens system. I så måte trekkes hensynene samlet i retning av at rettsvillfarelse skal utelukke forsett. Selv om en slik regel ikke oppstiller et skille mellom aktsom og uaktsom rettsvillfarelse, vil regelen føre til at uaktsomhet bedømmes mildere enn grov uaktsomhet, og grov uaktsomhet mildere enn forsett i tråd med lovbestemmelsens system.

Løsningen støttes av at det er mindre naturlig at en vurdering av om kunden omfattes av regelen om forsett etter finansavtaleloven § 3-20 (4) skal inneholde normative vurderinger av om kunden har opptrådt unnskyldelig. I lys av at formålet med det kontraktsrettslige forsettskravet er å ansvarliggjøre de som bevisst har handlet i strid med motpartens interesser, kan det påpekes å være i strid med den særlig belastende karakteristikken *forsett* å trekke inn normative betraktninger om uaktsomhet i forsettsvurderingen.⁵¹ Forsettsbegrepets funksjon innenfor kontraktsretten taler følgelig i retning av at en ikke skal operere med et krav om unnskyldelig rettsvillfarelse for å frifinne kunden for forsettsansvar, men heller en regel om at rettsvillfarelse utelukker forsett.

⁵¹ Prop. 92 LS (2019-2020) s. 186; Kjørven, Høgberg og Woxholth i LoR (2021) s. 355.

En avtale om utstedelse av BankID bærer dessuten ikke preg av å være en vanlig avtale, ettersom befolkningen er nærmest nødt til å inngå en avtale om BankID for å fungere i dagens samfunn. Særtrekkene ved kontrakten kan derfor begrunne at man fraviker det alminnelige utgangspunktet om objektivt ansvar med unntak for unnskyldelig rettsvillfarelse innenfor kontraktsretten. Sett sammen med hensynet bak lovbestemmelsen om styrket forbrukervern og lovens system om økt ansvar ved økt skyld, må det samlet sett legges til grunn at rettsvillfarelse utelukker forsett.

Konklusjonen er at en kunde i rettsvillfarelse om kontraktsforpliktelsene sine med banken skal fritas for erstatningsansvar etter finansavtaleloven § 3-20 (4). Det betyr imidlertid ikke at ansvar også er utelukket etter § 3-20 (2) eller (3).

3.4 Vilkår 3: «måtte forstå»

I tillegg til et krav om forsett oppstiller finansavtaleloven § 3-20 (4) et krav om at kunden «måtte forstå» at det forsettlige misligholdet kunne føre til misbruk.

Ordlyden «måtte forstå» indikerer at det ikke kreves bevis for at kunden faktisk har vært bevisst over faren for misbruk, men at det kreves noe mer enn at kunden burde vært bevisst over den potensielle skadefølgen. Tolkningen tilsier at det ikke vil være tilstrekkelig å konstatere simpel uaktsomhet for å pålegge kunden ansvar etter § 3-20 (4). Ordlyden antyder dermed at det skal oppstilles et krav om grov uaktsomhet.

I innstillingen uttrykker mindretallet at regelen «vil føre til at norske regler om misbruk av elektroniske signaturfremstillingsdata vil samsvare med de tilsvarende reglene i (...) Sverige og Danmark», som for øvrig «samsvarer med alminnelige regler om skadeserstatning».⁵² Uttalelsen indikerer at vilkåret «måtte forstå» skal tolkes i samsvar med skyldkravene i svensk rett, dansk rett og norsk erstatningsrett.

Det erstatningsrettslige forsettsbegrepet forutsetter at skadevolderen må ha holdt det som mest sannsynlig at skaden kunne inntreffe som en følge av opptreden.⁵³ Det oppstilles følgelig et krav om forsett om skadefølgen.

I Sverige opereres det med et krav om «særskilt klandervært» opptreden, som utdypes som et krav om «något mer än ett agerande som är grovt vårdslöst»⁵⁴. Det er følgelig tilstrekkelig at kunden

⁵² Innst. 104 L (2020–2021) s. 22.

⁵³ Innst. 104 L (2020–2021) s. 22; Stang (1927) s. 127.

⁵⁴ NJA 2022 s. 522 (BankID-bedrageriet) Högsta Domstolen, T 4623-21.

har opptrådt svært klanderverdig i tilknytning til misbruksfaren for å pålegges ansvar for en forsettlig handling i Sverige. På samme måte oppstiller Danmark et aktsomhetskrav for vurderingen av kundens opptreden i relasjon til skadefølgen. Kravet er at en «burde have været klar over» at der var risiko for misbruk.⁵⁵

Aktsomhetsvurderingene som utledes av svensk og dansk rett, tilsvarer ikke praktiseringen av forsettskravet etter alminnelige erstatningsrettslige regler i norsk rett. Det må dermed stilles spørsmål ved hva mindretallet mener med uttalelsen om at presiseringen av ordlyden vil føre til en praksis i samsvar med de nevnte regelsettene. Uttalelsen åpner både for at man skal legge til grunn et krav om forsett om misbruksfaren og for at man skal operere med et krav om grov uaktsomhet.

Spørsmålet er så om man skal forstå vilkåret «måtte forstå» som et krav om forsett eller som et krav om grov uaktsomhet etter den nye finansavtaleloven § 3-20 (4).

Erstatningsansvarets formål innenfor kontraktsretten er å ansvarliggjøre de bevisste klanderverdige handlingene. Siden kundens bevissthet om misbruksfaren er med på å øke klanderverdigheten til handlingen, er det gode grunner for at ansvaret betinges av forsett om misbruksfaren og ikke kun grov uaktsomhet. Samtidig kan det påpekes at et krav om grov uaktsomhet også forutsetter sterk klanderverdighet. Et slikt krav vil dermed også bare fange opp tilfellene hvor kunden sterkt kan bebreides for handlingen. Det trekker i retning av at det vil være tilstrekkelig med et krav om grov uaktsomhet i tilknytning til misbruksfaren.

Argumentet støttes av at lignende formuleringer av vilkåret «måtte forstå», er innenfor kontraktsretten forstått som et krav om grov uaktsomhet i tilknytning til skadefølgen. Ettersom det er tale om et rent språklig uttrykk og ikke et begrep som kan ha flertydig innhold, er det naturlig at forståelsen kan overføres.⁵⁶ Se for eksempel kjøpslovens forarbeider hvor «uttrykket 'måtte være kjent med' innebærer at det ikke må foreligge noen rimelig unnskyldning for [kundens] uvitenhet».⁵⁷ Siden forarbeidene legger opp til en aktsomhetsvurdering av kundens «uvitenhet», vil manglende bevissthet om skadefølgen ikke utelukke ansvar. Det oppstilles følgelig ikke et bevissthetskrav, men et aktsomhetskrav i tilknytning til vilkåret «måtte være kjent med». Forarbeidene til avhendingsloven legger til grunn samme tolkning, med en

⁵⁵ Sak 146/200 fra Pengeinstitutankenævnet.

⁵⁶ Overføringsverdien støttes av Ot.prp. nr. 66 (1990-1991) s. 79 (avhendingslova).

⁵⁷ Ot.prp. nr. 80 (1986-87) s. 59 (kjøpsloven).

henvisning til kjøpslovens uttalelse.⁵⁸ Hensynet til sammenheng i kontraktsretten trekker dermed i retning av at uttrykket «måtte forstå» i finansavtaleloven § 3-20 (4), skal forstås som et aktsomhetskrav, fremfor et forsettskrav i tilknytning til misbruksfaren.

Bevistekniske hensyn støtter oppunder en slik tolkning. Dette må sees i lys av at det vil utgjøre en stor bevislempelse å foreta en objektiv aktsomhetsvurdering sammenlignet med å bevise subjektiv bevissthet. Et krav om sannsynlighetsovervekt hos kunden vil dessuten være upraktisk i den forstand at kunden enklere vil komme unna med at en ikke har holdt følgene som overveiende sannsynlige.

Sett sammen med at et krav om grov uaktsomhet i stor grad vil fange opp den sterke klanderverdigheten som ligger bak et krav om forsett, må det i tråd med ordlyden konkluderes med et krav om grov uaktsomhet om misbruksfaren. En slik regel harmonerer med det generelle utgangspunktet på kontraktsrettens område, og må sees i lys av at det ikke er tilstrekkelig at BankID-komponentene er gitt videre for at misbruk skal finne sted. Mottakeren må også se seg villig til å handle illojalt overfor kunden, og dette er en omstendighet kunden må kunne sterkt bebreides for å ikke ha oppdaget for å pålegges ansvar. Det konkluderes dermed med at vilkåret «måtte forstå» innebærer at kunden må ha opptrådt grovt uaktsomt i tilknytning til at det forsettlige misligholdet kunne føre til misbruk jf. finansavtaleloven § 3-20 (4).

3.5 Vilkår 4: «nærliggende fare for (...) misbruk[]»

For å pålegge kunden erstatningsansvar etter finansavtaleloven § 3-20 (4), oppstiller bestemmelsen avslutningsvis et krav om at kundens grove uaktsomhet må knytte seg til at «misligholdet kunne innebære en nærliggende fare for at de elektroniske signaturfremstillingsdataene kunne bli misbrukt».

Ordlyden «nærliggende fare for (...) misbruk[]» åpner for to tolkningsalternativer. Ordlyden kan for det første tolkes som at det må foreligge generell fare for misbruk.

For det andre kan ordlyden også tolkes som at det må være tale om en konkret fare for at en annen person skal benytte seg av BankID-en uten samtykke. Ved en slik tolkning vil det ikke vil være tilstrekkelig med en generell fare for misbruk.

⁵⁸ Ot.prp. nr. 66 (1990-1991) s. 79 (avhendingslova).

Spørsmålet blir derfor om ordlyden skal forstås som en konkret eller generell «nærliggende fare for (...) misbruk[]» etter finansavtaleloven § 3-20 (4).

I proposisjonen henvises det til den danske lovregelen som forutsetter at delingen av BankID-komponentene er «sket under omstændigheder, hvor betaleren indså eller burde have indset, at der var risiko for misbrug».⁵⁹ Formuleringen «sket under omstændigheder» tilsier at dansk rett oppstiller et krav om en konkret misbruksfare. Det presiseres videre i innstillingen at mindretallet legger til grunn en regel som fører til at «norske regler om misbruk av elektroniske signaturfremstillingsdata vil samsvare med de tilsvarende reglene i det reviderte betalingstjenestedirektivet slik disse blir praktisert i (...) Danmark».⁶⁰ Uttalelsen kan tolkes som at mindretallets intensjon var å lovfeste den danske modellen, herunder et krav om konkret misbruksfare. Forarbeidene underbygger dermed at vilkåret «nærliggende fare for (...) misbruk[]» etter finansavtaleloven § 3-20 (4) skal tolkes som en konkret misbruksfare.

Kjørven, Høgberg og Woxholth skriver i artikkelen «BankID-opplysninger på avveie» at det sentrale for vurderingen må være «om det i den konkrete situasjonen var en fare for misbruk».⁶¹ I teorien legges det følgelig også til grunn at misbruksfaren må være konkret.

I juridisk teori begrunnes tolkningen med at utlevering av BankID-komponentene alltid innebærer en generell risiko for misbruk. Det betyr at vilkåret nærmest automatisk oppfylles om en legger til grunn en generell tolkning av ordlyden. I så fall måtte regelen eventuelt praktiseres slik at en heller måtte begrunne at faren for misbruk *ikke* er nærliggende når svindleren har tilgang til alle BankID-komponentene. En slik tolkning vil imidlertid stride mot lovgivers formål om økt forbrukervern. Lovforslaget tar sikte på å oppstille et styrket forbrukervern ved misbruk av BankID, og dette taler da for at det skal legges til grunn et krav om en konkret fare.⁶²

Et krav om en konkret misbruksfare kan videre begrunnes med at misbruk ikke bare forutsetter tilgang til komponentene. Mottakeren av BankID-komponentene må også se seg villig til å utnytte situasjonen for egen økonomisk vinning for at et misbruk skal finne sted. I lys av at delingen av BankID-komponentene som regel bygger på et tillitsforhold, vil det at den andre personen har tilgang til komponentene som regel ikke utgjøre en konkret fare for misbruk.⁶³ Tillitsforholdet mellom kunden og mottakeren underbygger følgelig en konkret misbruksfare,

⁵⁹ Prop. 92 LS (2019-2020) s. 186.

⁶⁰ Innst. 104 L (2020-2021) s. 21-22.

⁶¹ Kjørven, Høgberg og Woxholth i LoR (2021) s. 366.

⁶² Innst. 104 L (2020-2021) s. 7.

⁶³ LF-2018-39633.

slik at det må noe mer til for at det foreligger en «nærliggende fare for (...) misbruk[]» etter finansavtaleloven § 3-20 (4).

I lys av at vilkåret hadde fått minimal betydning ved en generell tolkning av ordlyden, tilsier hensynet til kunden at det må konkluderes med at vilkåret «nærliggende fare for (...) misbruk[]» etter finansavtaleloven § 3-20 (4) må tolkes konkret. Følgen er at en kunde som har utlevert alle BankID-komponentene til en tredjeperson, ikke nødvendigvis omfattes av regelen om forsett.

Spørsmålet blir så videre hva som skal til for at det *i praksis* foreligger en konkret «nærliggende fare for (...) misbruk[]».

Siden den generelle faren for misbruk som foreligger ved deling av BankID-komponentene ikke er tilstrekkelig for å oppfylle vilkåret, må det vurderes om det foreligger andre omstendigheter som tilsier at vilkåret «nærliggende fare for (...) misbruk[]» er oppfylt.⁶⁴

I artikkelen «BankID-opplysninger på avveie» av Kjørven, Høgberg og Woxholth angis det at «[d]ersom en person røper sikkerhetsinformasjon til politiet eller banken selv, er det nærliggende å legge til grunn at det ikke innebærer en reell tapsrisiko av betydning».⁶⁵ Uttalelsen gir indikasjoner på at den konkrete faren for misbruk kan bero på hvem mottakeren er. Hvis delingen av BankID-komponentene skjer overfor myndighetene eller andre organer som kan være en naturlig mottaker av informasjonen, skal det følgelig mer til for å legge til grunn at det foreligger en «nærliggende fare for (...) misbruk[]» i det konkrete tilfellet. Motsetningsvis vil faren fremstå mer konkret hvis vedkommende er en unaturlig mottaker av strengt personlig BankID-informasjon, som for eksempel en ukjent bank eller et tilfeldig selskap en ikke har et kundeforhold til.⁶⁶

Mer konkrete forhold ved mottakeren vil også kunne påvirke om et misbruk er nærliggende.⁶⁷ Det at faktum at mottakeren av BankID-en for eksempel har svindlet andre før, har store finansielle problemer, er spilleavhengig eller er rusavhengig, kan for eksempel gi indikasjoner på at vedkommende kan være kapabel og villig til å gjennomføre misbruk. Misbruksfaren vil dermed kunne fremstå mer konkret i en slik situasjon.

⁶⁴ Innst. 104 L (2020-2021) s. 21-22; Kjørven, Høgberg og Woxholth i LoR (2021) s. 364.

⁶⁵ Kjørven, Høgberg og Woxholth i LoR (2021) s. 339.

⁶⁶ Se for eksempel FinKN-2019-985 hvor kunden opptrådte grovt uaktsomt ved utlevere BankID-en over telefon til Microsoft som la frem at de ville selge et antivirusprogram til kunden.

⁶⁷ Lødrup og Asland (2011) s. 48.

Hvor mottakeren er en privatperson vil også kundens forhold til personen kunne være av betydning for misbruksfaren. Påstanden må sees i lys av at terskelen for å utføre et misbruk trolig er lavere for en hjemmehjelp, en bekjent eller en fjern slektning, sammenlignet med et barn, en ektefelle eller en forelder. Se for eksempel LF-2018-39633 hvor «det tillitsforhold som normalt eksisterer mellom foreldre og barn» gjorde at det fremsto «som helt utenkelig for datteren» at moren kunne ta opp et lån i hennes navn. Tillitsforholdet mellom kunden og mottakeren vil følgelig også kunne påvirke hvor konkret misbruksfaren er.

Det konkluderes dermed med at det må foretas en konkret vurdering av om det foreligger en «nærliggende fare for (...) misbruk[]». Det sentrale for vurderingen er hvem mottakeren er, hvor sentrale momenter blant annet kan være mottakerens formelle rolle, særlige forhold ved mottakeren og forholdet mellom kunden og mottakeren.

4 Rettspolitiske betraktninger

Utformingen av den nye lovbestemmelsen viser at lovgiver har konkludert med at forbrukerhensynet veier tyngre enn hensynet til effektive betalingstjenester til fordel for finansnæringen, ved et tilfelle av misbruk av BankID. På den bakgrunn er det vedtatt ansvars- og egenandelsbegrensninger for kundene som forbrukere. Det vil i det videre vurderes om finansavtaleloven § 3-20 utgjør en god og praktikabel rettsregel.

Den nye finansavtaleloven bygger på et digitalt førstevalg, som innebærer at kommunikasjonen kan foregå elektronisk uten et forutgående samtykke fra hver av partene.⁶⁸ Siden kommunikasjonen mellom finansinstitusjonen og kunden nå primært skal foregå digitalt, vil siktemålet om mer effektive betalingstjenester ivaretas på en god måte gjennom den nye finansavtaleloven.

Den økte misbruksfaren ved en elektronisk avtaleinngåelse kan imidlertid føre til at troverdigheten til en elektronisk signatur reduseres sammenlignet med en fysisk signatur. BankID benyttes dessuten ikke bare i tilknytning til finansavtaler, men også blant annet for å signere kontrakter, verifisere alder, bekrefte medlemskap, gjennomføre betalinger og logge inn på offentlige nettsider som skatteetaten.no, altinn.no og helsenorge.no. Det betyr at en redusert troverdighet ikke bare vil påvirke finansnæringen, men også andre viktige tjenesteytere. Dette vil kunne føre til at flere tjenesteytere ser seg skeptiske til bruken av en elektronisk signatur, med den konsekvens at digitaliseringen kan settes et skritt tilbake på flere samfunnsområder.

Videre kan det påpekes at lovbestemmelsen fører til at siktemålet om effektive betalingsløsninger, som banken har lagt til rette for gjennom en elektronisk signatur, på et vis blir omgjort til en risiko for banken. Standpunktet må sees i sammenheng med at egenandelsbegrensningene i finansavtaleloven § 3-20 kun gjelder for inngåelsen av *elektroniske* finansavtaler. Følgen er at banken i visse tilfeller kan foretrekke en fysisk signatur over en elektronisk signatur, for å slippe risikoen for misbruk. Dette vil videre kunne motvirke dagens digitalisering og effektivisering av finansielle tjenester, som er lite hensiktsmessig i et større samfunnsperspektiv.

Argumentet svekkes riktignok av at det hovedsakelig er finansinstitusjonene som sitter igjen med den store gevinsten av digitaliseringen. Kostnadsbesparelsene til bankene ved digitaliseringen er

⁶⁸ Lov 18. desember 2020 nr. 146 om finansavtaler (finansavtaleloven) § 3-2 (1).

så stor at det trolig ikke vil være et alternativ å kreve en fysisk signatur av kunden. Av den grunn vil bankens insentiv til å inngå elektroniske avtaler trolig ikke reduseres i så stor grad at det påvirker effektiviseringen av finansielle tjenester. Dessuten vil bankens økte ansvar etter § 3-20 antakelig styrke kundens insentiv til å benytte seg av en elektronisk signatur. Den nye regelen i finansavtaleloven § 3-20 kan følgelig ikke sies å være en mindre god regel med den begrunnelse at den setter en stopper for digitaliseringen av samfunnet.

Det kan videre være interessant å se på forholdet mellom det kontraktsrettslige og erstatningsrettslige ansvarsgrunnlaget, for å vurdere om den nye finansavtaleloven § 3-20 (4) utgjør en god regel.

Ved forsett kan ansvarsgrunnlagene reelt gi samme økonomiske virkning. Det sentrale er at kunden må betale banken, og da enten gjennom et erstatningskrav eller ved å oppfylle avtalen ved å for eksempel betale tilbake et utbetalt lån. Hvor kunden unntaksvis både kan bindes kontraktsrettslig og pålegges erstatningsansvar, kan det reises spørsmål ved hvilket ansvarsgrunnlag banken skal velge.

Det fremgår av forarbeidene til den nye finansavtaleloven at lovgiver ser «et klart behov for en bedre beskyttelse av enkeltpersoner enn det som følger av dagens regler».⁶⁹ Uttalelsen tilsier at den nye lovbestemmelsen har som formål å begrense kundens ansvar sammenlignet med det som følger av gjeldende rett. Det vil i så måte innebære en omgåelse av lovgiverviljen om banken kan velge å holde kunden ansvarlig på kontraktsrettslig grunnlag og slik sett unngå begrensningene i § 3-20. Hensynet til forbrukervernet tilsier dermed at kundens ansvar aldri skal overstige begrensningene i den nye finansavtaleloven § 3-20, uavhengig av om banken også kan stille kunden ansvarlig på kontraktsrettslig grunnlag.

For å ikke uthule de kontraktsrettslige reglene helt, kan det dermed påpekes at det er gode grunner for at det oppstilles en høy terskel for erstatningsansvar etter § 3-20 (4). Det begrunnes med at jo høyere terskelen for erstatningsansvar er, jo større grunn er det til å vurdere om kunden er avtalerettslig bundet.⁷⁰ Ansvarsbegrensningene i § 3-20 (4) som innsnevrer anvendelsesområdet til forsettsregelen og styrker forbrukervernet, er dermed godt begrunnet i rettssystemets sammenheng og funksjonalitet.

⁶⁹ Prop. 92 LS (2019-2020) s. 183.

⁷⁰ Giertsen (2021) s. 223.

I forlengelsen av det kan det diskuteres om det er hensiktsmessig å innføre ansvars- og egenandelsbegrensninger for å styrke forbrukervernet.

Forbrukere har et særlig behov for vern innenfor finansmarkedet. Dette henger sammen med at forbrukere er den svake part i kontraktsforholdet og har dårligere forutsetninger for å kunne vurdere risikoen som følger med en avtaleinngåelse om finansielle tjenester. I tillegg er BankID-avtalen mellom kunden og banken en ensidig utarbeidet standardavtale fra bankens side, og BankID i seg selv et identifikasjonssystem som er utarbeidet av banken. Det er videre ikke bare rollen som den underlegne part i avtaleinngåelsen som bør begrunne et styrket forbrukervern etter finansavtaleloven § 3-20. Kundens behov for vern skyldes også at det hovedsakelig er banken som tjener på digitaliseringen av avtaleinngåelsen, men kunden som sitter igjen med konsekvensene av et eventuelt misbruk etter gjeldende rett. Det er dermed i utgangspunktet gode grunner at forbrukervernet styrkes betydelig gjennom innføring av både ansvars- og egenandelsbegrensninger ved et tilfelle av misbruk av BankID.

Argumentet må sees i lys av at kundens erstatningsansvar ved forsett ikke kan lempes etter finansavtaleloven § 3-21. For å ikke utsette uskyldige kunder for betydelige økonomiske konsekvenser, er det gode grunner at forbrukervernet styrkes gjennom ansvarsbegrensninger.

Det kan videre nevnes at de fleste bankfilialene legges ned i forbindelse med digitaliseringen av banktjenestene. Det betyr at kunder ikke lenger kan gå til banken for å motta hjelp med banktjenestene. Hvis en kunde har behov for fysisk rådgivning for å benytte seg av de nye tekniske prosessene, blir løsningen å spørre andre personer om bistand. Følgen er at kunder ender opp med å dele personlige BankID-komponenter med barn, ektefeller, kolleger, hjemmehjelper eller andre nærstående for å motta hjelp med banktjenestene.⁷¹ Av den grunn fremstår det heller ikke begrunnet at banken, som står bak begrensningen av den fysiske rådgivningen, kan kreve full erstatning av kunden bare med den begrunnelse at kunden bevisst har delt personlige BankID-komponenter med andre. Det trekker dermed ytterligere i retning av at ansvarsbegrensningene i loven er godt begrunnet i forbrukervernet.

Egenandelsbegrensningene kan videre gi banken et insentiv om å i første omgang søke kravet dekket av svindleren. Påstanden må sees i lys av at et erstatningskrav mot kunden normalt vil resultere i at tapet dekkes med maksimalt 12 000 kroner jf. § 3-20.⁷² Det er kun ved et tilfelle av

⁷¹ I forarbeidene påpekes problemet om at «eldre personer og personer som ikke kan språket godt, (...) har behov for hjelp av andre til å betale regninger» jf. Innst. 104 L (2020–2021) s. 22.

⁷² Se punkt 2.1.

forsett at banken eventuelt kan få dekket det tapet de kan gjøre gjeldende etter ellers gjeldende rettsregler. Sett sammen med at det oppstilles en høy terskel for at en kunde skal omfattes av forsettsregelen i finansavtaleloven § 3-20 (4), vil banken dermed som regel tjene på å rette kravet mot svindleren hvor dette er mulig. Det må dermed kunne antas at egenandelsbegrensningene i loven vil kunne bøte på den mindre heldige løsningen om at banken retter seg mot kunden istedenfor svindleren for å få sitt krav dekket. Egenandelsbegrensningene vil på den måten også bidra til økt forbrukervern ved at færre kunder får et erstatningskrav rettet mot seg.

Selv om egenandelsbegrensningene er godt begrunnet i forbrukerhensynet, kan det settes spørsmålsteget ved om begrensningene også fører med seg ulemper for samfunnet. Det kan for det første påpekes at en regel som fører til små konsekvenser for kunden, vil redusere kundens insentiv til å verne om BankID-en og opptre i tråd med kontraktsforpliktelsene. Dette vil videre kunne øke risikoen for misbruk og svekke BankID-kontraktens funksjon i samfunnet. For å ikke svekke samfunnssikkerheten, er det derfor viktig å sikre en god balanse mellom rettighetene og pliktene til finansinstitusjonen og deres kunder. I det ligger det at det også for kunden må oppstilles et ansvar som gir kunden insentiv å behandle BankID-en ansvarsfullt. Utstrekningen av egenandelsbegrensningen kan dermed sies å gå litt for langt på bekostning av banken og ønske om å motvirke tilfeller av misbruk.

Ettersom egenandelsbegrensningene fører til at kunden sjelden sitter igjen med et stort erstatningskrav mot seg ved et tilfelle av misbruk, kan det også reises spørsmål om egenandelsbegrensningene kan motivere til svik og planlagte misbruk fra kundens side. Påstanden må sees i lys av at det skal mye til for at kunden faller innunder forsettsregelen i § 3-20 (4).⁷³ Konsekvensen er at en som regel må falle tilbake på en normativ vurdering av om kunden har handlet svikaktig eller grovt uaktsomt etter § 3-20 (2) og (3). Det innebærer at kunden i de fleste tilfeller bare vil sitte igjen med en egenandel på 12 000 kroner. Dette er et langt lavere beløp enn det en kunde kan tjene på et eventuelt samarbeid med en svindler. I så måte vil egenandelsbegrensningene kunne motivere og tilrettelegge for et økt omfang av planlagte misbruk fra kundens side, og videre svekke integriteten til betalingssystemet.

En regel som ikke holder kunden fullt ut ansvarlig for et eventuelt tap, vil også kunne redusere *svindlerens* insentiv til å frastå fra å svindle andre. Dette gjelder særlig i tilfeller av misbruk av BankID i nære relasjoner, ettersom samvittighetsaspektet overfor personene svekkes når en vet at personene maksimalt blir sittende igjen med et erstatningskrav på 12 000 kroner. Det må i den

⁷³ Se punkt 3.2-3.4.

anledning nevnes at risikoen for strafferettslig og erstatningsrettslig ansvar heller ikke fremstår betydelig for en tredjeperson. Påstanden må sees i lys av at mange saker ikke politianmeldes og at 56 % av fjorårets politianmeldelser ble henlagt. Videre har kun 7 % av politianmeldelsene foreløpig ført til en fellende dom mot svindleren.⁷⁴ Egenandelsbegrensningene som oppstilles for kunden i finansavtaleloven § 3-20 kan dermed på flere måter kritiseres for å motivere til økt kriminalitet og bedrageri mot bankene.

Det kan videre stilles spørsmål ved om risikoen som følger med en elektronisk avtaleinngåelse er hensiktsmessig plassert hos banken.

Banken har ved innføringen av en elektronisk avtaleinngåelse bevisst valgt en handlemåte som innebærer økt risiko for misbruk.⁷⁵ Det kan dermed trekkes linjer til det ulovfestede objektive ansvaret innenfor erstatningsretten. Objektivt ansvar er pålagt virksomheter for skader uten at det er utvist subjektiv skyld, begrunnet ut fra at virksomhetens karakter utgjør en stadig, typisk og ekstraordinær risiko for skader.⁷⁶ Hvor ingen kan bebreides for skaden som oppstår, er virksomhetene ansett nærmest til å bære risikoen for tapet.

På samme måte kan man hevde at banken legger til rette for en risikofylt avtaleinngåelse, og dermed stiller seg i tilnærmet samme posisjon som virksomhetene som legger til rette for en stadig risikofylt drift. I likhet med virksomhetene som kan pålegges et objektivt ansvar, er det i utgangspunktet rimelig at banken selv må bære ansvaret for misbruk av BankID. Hensynet til sammenheng i erstatningsretten, trekker dermed i retning av at banken bør kunne pålegges et økt ansvar for misbrukstilfellene sammenlignet med det som følger av gjeldende rett.

Videre tilsier det faktum at det er banken som har størst fortjeneste på digitaliseringen, at det er naturlig at banken bærer risikoen for de følger digitaliseringen fører med seg. Argumentet må sees i sammenheng med at banken kan begrense egen tapsrisiko, ved å for eksempel oppstille en maksgrense for kredittutbetalinger ved en elektronisk avtaleinngåelse.

Det er videre banken som har størst mulighet til å foreta ytterligere kontrolltiltak for å hindre misbruk. Det kan for eksempel nevnes at banken kan dobbeltsjekke en avtalesignatur gjennom en notifikasjon til det registrerte mobilnummeret, kun foreta utstedelser av kreditt til kontonummeret som er registrert i kundens selvangivelse eller generelt forbedre

⁷⁴ SODI rapport s. 42.

⁷⁵ HR-2020-2021-A avsnitt 104; Innst. 104 L (2020-2021) s. 22; Prop.92 LS (2019–2020) s. 183-184.

⁷⁶ Hagstrøm og Stenvik (2019) s. 180.

sikkerhetsmekanismene for å foreta en elektronisk signatur. Når banken har unnlatt å gjennomføre slike kontrolltiltak for å forsikre seg om at de forholder seg til rette debitor, har de bevisst valgt en handlemåte som innebærer risiko for tap.⁷⁷ Sett sammen med kravet til «faglig forsvarlig» opptreden i den nye finansavtaleloven § 3-1, som forutsetter at banken sikrer et velfungerende marked og forebygger mot gjeldsproblemer, er det gode grunner for at banken skal bære risikoen for et eventuelt tap som følge av misbruk.

Videre har banken som en profesjonell aktør bedre kunnskap og forutsetninger for å kunne avdekke og ikke minst stanse et pågående misbruk. Dette må sees i lys av at det er bankens systemer som gjennomfører utstedelsene, og kunden kan være helt uvitende om det som foregår. At banken har mulighet til å avverge et eventuelt misbruk begrunnes også med at banken ikke har en gjennomføringsplikt ved avtaler om finansielle tjenester slik som ved betalingstransaksjoner. Slik sett har banken et handlingsrom ved avtaleinngåelsen og tid til å foreta ytterligere kontroll av hvem tjenesten avtales med. Det trekkes i retning av at risikoen som følger med en elektronisk avtaleinngåelse er hensiktsmessig plassert hos banken.

Bankens økte ansvar ved misbruk av BankID kan også gi banken et forsterket insentiv til å etablere, oppdatere og forbedre de tekniske løsningene for bruken av en elektronisk signatur. Regelen kan dermed bidra til at BankID-systemet sikres bedre over tid.

Det må også nevnes at banken i langt større grad har mulighet til å pulverisere tapet en lider som følge av å ha stolt på den elektroniske signaturen. En kunde vil imidlertid utsettes for betydelige økonomiske konsekvenser som følge av misbruket om en pålegges fullt ansvar for tapet. Bankens sterke posisjon og kunnskap om risikobildet ved elektroniske betalingstjenester tilsier dermed på flere måter at det er begrunnet at banken pålegges hovedansvaret ved misbruk av BankID.

Ansvarsfordelingen i kontraktsretten påvirkes dessuten ikke bare av når en person bør stå ansvarlig, men også av hvor det fortrinnsvis er hensiktsmessig å plassere risikoen for tap. Selv om egenandelsbegrensningene reduserer kundens insentiv til å beskytte BankID-en, og gir svindleren mindre insentiv til å verne om den nærstående økonomi, fremstår lovbestemmelsen derfor likevel godt begrunnet i større samfunnsmessige hensyn etter en avveining av partenes interesser. Standpunktet må sees i sammenheng med at det innsnevrede forsettsbegrepet vil

⁷⁷ Prop. 92 LS (2019-2020) s. 11 og s. 183-184; HR-2020-2021-A avsnitt 60.

begrense erstatningsansvarets rekkevidde, og samtidig gi banken insentiv til å iverksette sikrere løsninger for elektroniske signaturer.

5 Sammenfatning av avhandlingen

Digitaliseringen av banktjenestene har ført med seg mange fordeler for både bankene og deres kunder. Samtidig har overgangen til en elektronisk avtaleinngåelse skapt større rom for tredjepersoners misbruk av BankID. Siden svindleren ofte ikke er søkegod for bankens erstatningskrav, retter banken seg mot kunden istedenfor. Etter gjeldende rett kan kunden holdes ansvarlig for hele bankens tap som følge av misbruk av BankID ved signering av finansielle tjenester. For å begrense kundens erstatningsansvar overfor banken i et slikt tilfelle, har lovgiver utarbeidet nye lovregler i den nye finansavtaleloven som tar sikte på å tre i kraft 01.01.2023.

Finansavtaleloven § 3-20 (4) regulerer rekkevidden av kundens erstatningsansvar ved forsett. Gjennomgangen viser at det ikke vil være tilstrekkelig at forsettet omfatter handlingen for å omfattes av lovbestemmelsen. Forsettsbegrepets funksjon i loven underbygger for det første at kunden også må ha handlet med forsett om at opptreden medfører et kontraktsbrudd. Kravet begrunnes med at det er bevisste tilsidesettelser av motpartens interesser som ligger i kjernen av kontraktsretten og at et objektivt kontraktsbrudd ikke nødvendigvis korresponderer med graden av skyld som bør ligge til grunn for å omfattes av lovens strengeste skyldgrad. Videre må kunden ha utvist grov uaktsomhet i tilknytning til at misligholdet kunne føre til misbruk i det aktuelle tilfellet. Regelen må sees i lys av at det ikke alene tilstrekkelig at BankID-komponentene er gitt videre for at misbruk skal finne sted. Mottakeren må også være villig til å handle illojalt overfor kunden, og dette er en omstendighet kunden sterkt må kunne bebreides for å ikke ha oppdaget for å pålegges ansvar etter § 3-20 (4). På den måten vil regelen verne om de som har behov for å dele BankID-en videre, men som ikke sterkt kan bebreides for å ikke forutse at et misbruk kunne finne sted.

Den nye finansavtaleloven viser et tydelig ønske om å beskytte kunden mot tilfeller av misbruk av BankID. Regelen fører til at flere kunder faller utenfor regelen om forsett og innunder egenandelsbegrensningene som loven oppstiller i relasjon til mindre klanderverdige opptredener. Det betyr at banken i større grad må bære tapet en ble påført som følge av en tredjepersons misbruk av BankID.

Lovbestemmelsen er godt begrunnet i forbrukerhensynet og det faktum at det er banken som hovedsakelig tjener på å tillate en elektronisk avtaleinngåelse som innebærer økt risiko for misbruk. Siden det også er banken som har best mulighet for å sikre seg mot et tilfelle av misbruk, vil tilliten til digitaliseringen styrkes ved å flytte tapet over på banken. I lys av at kunden er nødt

til å benytte seg av BankID for å fungere i dagens samfunn, er dette en viktig endring for å opprettholde tilliten til de elektroniske løsningene som følger med digitaliseringen. Sett sammen med at faren for betydelige økonomisk konsekvenser er stor for kunden ved misbruk av finansielle tjenester, er det rimelig å begrense kundens erstatningsansvar sammenlignet med det som følger av alminnelige erstatningsregler.

6 Litteraturliste

Lover:

- Lov 25. juni 1999 nr. 46 Om finansavtaler og finansoppdrag (finansavtaleloven).
- Lov 20. mai 2005 nr. 28 Om straff (straffeloven).
- Lov 15. juni 2018 nr. 38 Om behandling av personopplysninger (personopplysningsloven).
- Lov 18. desember 2020 nr. 146 Om finansavtaler (finansavtaleloven).

Forarbeider og utredninger:

- Ot.prp. nr. 80 (1986–87) Om A kjøpslov B Lov om samtykke til ratifikasjon av FN-konvensjonen om kontrakter for internasjonale løsørekjøp (kjøpsloven).
- Ot.prp. nr. 66 (1990-1991) Om lov om avhending av fast eiendom (avhendingslova).
- Meld.St. 27 (2015–2016) Digital agenda for Norge – IKT for en enklere hverdag og økt produktivitet.
- Høringsnotat (2017) Revisjon av finansavtaleloven (Lovavdelingen september 2017 Snr. 17/4746).
- Prop. 92 LS (2019-2020) Lov om finansavtaler (finansavtaleloven) og samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutninger nr. 125/2019 og 130/2019 av 8. mai 2019 om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv 2014/17/EU om kredittavtaler for forbrukere i forbindelse med fast eiendom til boligformål (boliglåndirektivet) og delegert kommisjonsforordning (EU) nr. 1125/2014.

Innst. 104 L (2020–2021)

Innstilling fra justiskomiteen om Lov om finansavtaler
(finansavtaleloven).

Lovvedtak 24 (2020-2021)

Lov om finansavtaler (finansavtaleloven).

Høyesterettspraksis:

Rt. 1983 s. 205

Rt. 1993 s. 1524

Rt. 2004 s. 499

Rt. 2006 s. 372

Rt. 2007 s. 1665

Rt. 2011 s. 581

Rt. 2015 s. 385

HR-2017-639-U

HR-2020-2021-A

HR-2022-1752-A

Underrettsavgjørelser:

LB-2014-13514

LB-2016-43622

TSOF-2017-175325

LG-2018-151437

LF-2018-39633

LB-2020-55377

TGLOM-2020-156504

TGLOM-2020-36796

Annen praksis:

FinKN-2014-550

FinKN-2016-326

FinKN-2019-985

ND-1984-384 (Trans Tind)

EU direktiver:

Betalingstjenestedirektivet 2015 (PSD2), Direktiv 2015/2366/EU Europaparlaments og rådsdirektiv om betalingstjenester i det indre marked, om endring av direktiv 2002/65/EF, 2009/110/EF og 2013/36/EU og forordning (EU) nr. 1093/2010 og om oppheving av direktiv 2007/64/EF.

Utenlandske rettsavgjørelser:

NJA 2022 s. 522 BankID-bedrageriet, Högsta Domstolen, T 4623-21 [svensk Høyesterett].

Sak 146/200 Pengeinstitutankenævnet [dansk finansklagenemnd].

Juridisk litteratur:

Giertsen, J. *Avtaler*, Universitetsforlaget 2021, 4. utgave.

Hagstrøm, V., og Stenvik, A. *Erstatningsrett*, Universitetsforlaget 2019, 2. utgave.

Hagstrøm, V. *Obligasjonsrett*, Universitetsforlaget 2021, 3. utgave.

Hov, J. *Avtalebrudd og partsskifte*, Papinian 2002, 2. utgave.

- Kjørven, M., Høgberg, A.P.,
og Woxholth, G. *BankID-opplysninger på avveie – om vilkårene for
aktivering av forsettsansvaret etter finansavtaleloven §
35 (3) og ny finansavtalelov § 4-30 (4), Lov og rett
2021 nummer 6.*
- Kjørven, M., Astrup Hjort, M.,
og Wærstad T.L. *Bruk og misbruk av elektronisk identifikasjon, Karnov
forlag 2022.*
- Krüger, K. *Om forsett i privatretten – særlig om det forsettlige
mislighold, Lov og Rett 1968 nummer 3.*
- Lødrup, P., og Asland, J. *Oversikt over erstatningsretten, Cappelen Damm
akademisk 2011, 7 utgave.*
- Robberstad, A. *Hvem har bevisbyrden?, Tvilsrisikoen i sivile saker,
Universitetsforlaget 2021.*
- Stang, F. *Erstatningsansvar, Aschehoug & Co 1927.*
- Thorsen, B. *De rene formuestapene som en ny æra i
erstatningsretten, Gyldendal akademisk 2010.*
- Wilhelmsen, T., og Hagland, B. *Om erstatningsrett, Gyldendal akademisk 2017.*

Rapporter:

- Brataas, E., Stokke, M.S.,
Svensson, A. *«Rapport om misbruk av eID» Universitetet i Oslo
(SODI rapport 1/2022).*
- Norsk senter for
informasjonssikring (NorSiS)
og Skatteetaten *Id-Tyverirapporten 2022. Gjøvik: Skatteetaten.*

Nettsider:

Bankid.no

Avtalevilkår for PersonBankID (2019):
[Hentet 07.09.2022]

https://www.bankid.no/globalassets/dokumenter/apnesider/bankid/dnb_pds_personal-v1.1.pdf

Datatilsynet.no

Hva er en personopplysning? [Hentet 27.11.2022]

<https://www.datatilsynet.no/rettigheter-og-plikter/personopplysninger/fodselsnummer/>

Stortinget.no

Voteringsresultat ved lovvedtak 24 (2020-2021) Lov om finansavtaler: [Hentet 28.11.2022]

<https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Saker/Sak/Voteringsoversikt/?p=79530&dnid=1#>